

Woorden van de kolonisator

Hoe noemen we totslaafgemaakten die hun vrijheid opeisen? Opstandelingen, rebellen, vrijheidsstrijders? De tekstbronnen over de Curaçaose slavenopstand zijn over het algemeen geschreven door overheidsfunctionarissen en geestelijken, oftewel: door de kolonisator. Dit perspectief heeft grote invloed op de wijze waarop de gebeurtenissen van 1795 destijds zijn vastgelegd. In welke bewoordingen zou een gekoloniseerde erover schrijven?

Gerard Bras is docent geschiedenis op de ASHV (Albert Schweitzer havo/vwo) in Willemstad, Curaçao.

Wat?

In deze opdracht bestuderen leerlingen fragmenten uit een reisverslag van de Nederlandse predikant Gerardus Balthazar Bosch. Zo'n twintig jaar na de slavenopstand bracht hij enige tijd op Curaçao door als onderdeel van een grotere rondreis door Noord- en Zuid-Amerika. De impact van de opstand was groot en lag bij vele Curaçaoënaars nog vers in het geheugen. Bosch tekende de verhalen over dat beruchte najaar van 1795 op en verwerkte deze in zijn boek.¹ De leerlingen analyseren drie stukjes tekst en verdelen de gegevens in feitelijke info en meningen. Na de

opbrengst hiervan in een klassengesprek te hebben uitgewisseld, gaan de leerlingen aan de slag met het herschrijven van een bronfragment in het tegenovergestelde perspectief: dat van de gekoloniseerde, namelijk Tula zelf.

Voor wie?

Havo 4 en vwo 4.

Wanneer?

Deze werkvorm sluit aan bij de historische context De Verlichting, dus bij de tijd van pruiken en revoluties.

Hoe lang?

Circa 50 minuten, afhankelijk van de duur van de klassengesprekken.

Hoe werkt het?

De leerlingen buigen zich allereerst in tweetallen over de bronfragmenten. Om deze tekstjes te kunnen begrijpen is enige voorkennis van de slavenopstand wel nodig. De opdracht is om gegevens uit de bron te selecteren en deze te bestempelen als feit dan wel mening. Geef bijvoorbeeld de instructie: onderstreep de feiten en omcirkel de meningen. Of: maak twee kolommen, één waarboven 'feit' staat en één waarboven je 'mening' schrijft, en vul dit schema in. Voor deze selectie en categorisering krijgen de leerlingen vijftien tot twintig minuten de tijd. Hoogstwaarschijnlijk, en dat hoop je als docent natuurlijk, ontstaat er discussie binnen de tweetallen, want als predikant Bosch over de totslaafgemaakten schrijft dat na het drinken van rum 'hun moed en hunne kracht' groeiden, is dat dan een feitelijke constatering of een persoonlijke interpretatie? Na de categorisering volgt een klassengesprek waarin antwoorden uitgewisseld kunnen worden. In deze fase van de opdracht gaat het vooral om de discussie en het verkennen van die soms vage grens tussen feit en mening. Het vinden van het juiste antwoord is van ondergeschikt belang. Nu de leerlingen gezien hebben dat de teksten van Bosch doorspekt zijn met zijn eigen meningen en vooroordelen, is het tijd om een tekstfragment te kiezen en deze te herschrijven. De leerlingen worden uitgedaagd

Bronmateriaal voor bij de les

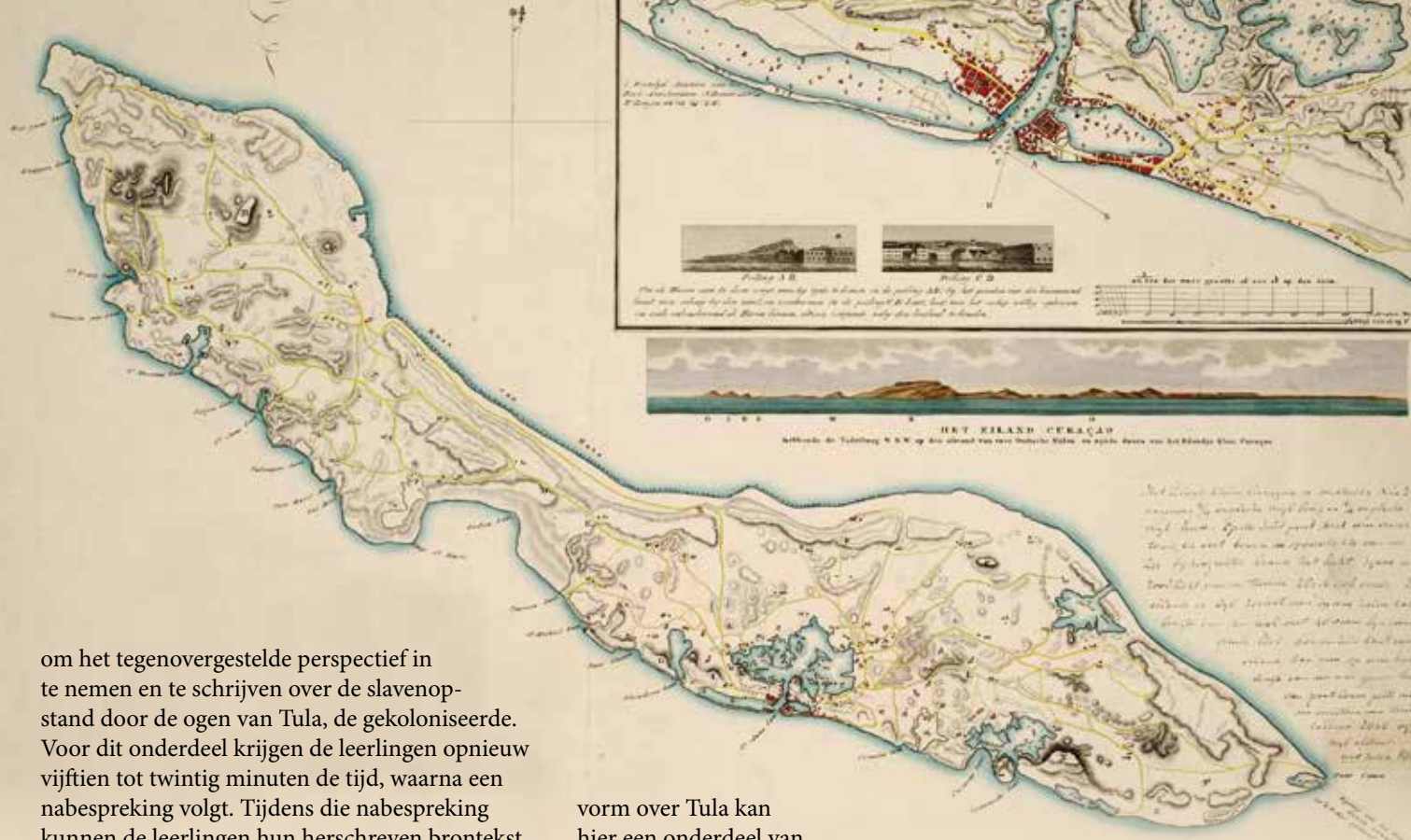
■ 'Toen de weerspannige Negers op de Plantagie Sante Crux kwamen, voegden de slaven van deze zich bij hen, en kort daarna ook die van de omliggende tuinen. Zij braken nu het distilleerhuis open, waarin zij eene aanzienlijke hoeveelheid rum vonden, en gaven zich aan een onmatig gebruik daarvan over. De rum deed zijne gewone werking: hij wekte op, verhitte en bedwelmde. De Negers kwamen nu tot besluiten, waaraan zij waarschijnlijk vroeger niet gedacht hadden. Zij namen nu voor, den blanken de gewone titels niet meer te geven; dezen alle gehoorzaamheid te weigeren; zich zelve vrij te verklaren; en zelve opperhoofden aan te stellen, die hen regeren zouden. Naarmate zij voortgingen met rum te drinken, vermeerderden ook hun moed en hunne kracht. Zij waren nu noch voor hunne meesters, noch voor de soldaten in het fort, noch voor de regering des eilands meer bevreesd, en gevoelden zich in staat, om alles te doen, wat zij wilden.'

Artwell Cain (red.), *Tula. De slavenopstand van 1795 op Curaçao* (NiNsee/Amrit, 2009), 44.

■ 'De Negers werden stoutmoediger, omdat zij eene zegepraal over eene militaire magt behaald hadden, en zagen zich in bezit gesteld van goede geweren, waaraan zij gebrek hadden. Het vuur des opstands had zich weldra verspreid over de geheele westelijke helft des eilands. Het getal van sterk gespierde en wel gevormde mannen bedroeg omtrent 2000. De oproerlingen zonden heimelijk afgevaardigden naar de stad en het oostelijk gedeelte des lands, om ook daar het smeulend vuur te doen ontvlammen. Hoewel de vrije Negers en gekleurden zich niet bij het oproer voegden, konden zij echter meer als vijanden, dan als vrienden van de blanken beschouwd worden, want zij verleenden dezen, in geenerlei opzigt, eenige hulp, terwijl zij daarentegen aan de opstandelingen alle mogelijke diensten bewezen.'

Artwell Cain (red.), *Tula. De slavenopstand van 1795 op Curaçao* (NiNsee/Amrit, 2009), 51.

KAART
 VAN HET
EILAND CURAÇAO
 BEHEUVENS
 EEN PLAN VAN DE STAD EN HAVEN.
 ALLEZ VOLGENS DE LAATSTE TOEGESCHRIJFDE WAARNEEMINGEN
 EN HOOGTEKENEN EN SAMENGEZET.
 TE AMSTERDAM, bij
 DE WED. GEHAARD HULST VAN KEULEN.
 1836.

om het tegenovergestelde perspectief in te nemen en te schrijven over de slavenopstand door de ogen van Tula, de gekoloniseerde. Voor dit onderdeel krijgen de leerlingen opnieuw vijftien tot twintig minuten de tijd, waarna een nabespreking volgt. Tijdens die nabespreking kunnen de leerlingen hun geschreven brontekst in groepjes uitwisselen of klassikaal presenteren.

Wat is er mogelijk?

De tweede helft van de opdracht kan nog uitdagender gemaakt worden door bijvoorbeeld niet Tula maar een Europese leider als Napoleon of een verlichte denker als Rousseau over de Curaçaose slavenopstand te laten schrijven. Dat die laatste in 1795 al bijna twintig jaar dood was, hoeft geen belemmering te zijn. Het herschrijven van een negentiende-eeuwse bron is sowieso een bezigheid met een hypothetisch karakter. Juist het inschatten van de denkwereld van historische figuren kan interessante inzichten opleveren over de persoon in kwestie of over de gebeurtenissen. Ook een spelvorm is mogelijk: een leerling draagt een verslag van de opstand voor en de rest van de klas moet raden uit wiens perspectief de tekst geschreven is.

Wat levert het op?

Miguel Heilbron en Anja Sinnige schreven in een vorig nummer van *Kleio* over het belang van 'een wereldwijde blik op geschiedenis' en deden hierin de suggestie om het tijdvak van pruiken en revoluties te verdiepen met aandacht voor de vele (slaven)opstanden van die periode.² Deze werk-

vorm over Tula kan hier een onderdeel van uitmaken. Leerlingen leren hoe de in Europa geformuleerde ideeën over vrijheid en gelijkheid aan de andere kant van de oceaan in praktijk gebracht werden en een aantal samenlevingen volledig op zijn kop zetten. Daarnaast verkennen de leerlingen de grens tussen feit en mening door de woorden van Bosch kritisch te bestuderen en hierover met elkaar in gesprek te gaan. Ze leren dat een term als 'oproerlingen' misschien neutraal klinkt maar in werkelijkheid veel zegt over het perspectief van de auteur in kwestie. Die kwestie van standplaatsgebondenheid komt nog sterker terug in de tweede helft van de les. Omdat de leerlingen zich moeten verplaatsen in de positie van de gekoloniseerde, leren ze hoe een verslag van een gebeurtenis altijd gekleurd is door de persoon die schrijft of vertelt. Soms schuilt dat in de keuze voor een bepaalde term, andere keren is het merkbaar aan de keuzes van hetgeen wel of niet gezegd wordt. Kort gezegd wordt dus de kritische benadering van bronnen op verschillende manieren in de praktijk gebracht. ■

Kaart van Curaçao, 1836. Gemaakt door R.F. van Raders en Daniël Veelwaard jr. Bron: Bibliotheek Universiteit van Amsterdam.

¹ G.B. Bosch, *Reizen in West-Indië en door een gedeelte van Zuid- en Noord Amerika*. 2 delen. (L.E. Bosch, Utrecht 1829, 1836).
² Miguel Heilbron en Anja Sinnige, 'Een wereldwijde blik op geschiedenis', in: *Kleio* 2 (2021), 56-58.

Het complete bronmateriaal is te vinden op www.vgnkleio.nl.